

NOI DESCOPERIRI DACICE DIN JUDEȚUL SATU MARE

GH. LAZIN — ANETA CIONCA

În materialul de față prezentăm în ordinea alfabetică a localităților câteva descoperiri dacice mai recente, care vin să completeze pe cele semnalate în literatura de specialitate¹. Aceste vestigii au fost descoperite în perimetrul actualelor localități; Acîș, Apa, Ady-Endre, Dumbrava și Ghenci. Materialul arheologic pe care îl semnalăm aici provine din cercetări efectuate pe teren; excepție îl constituie așezarea de la Acîș, unde au început și continuă cercetări arheologice sistematice².

1) Acîș (com. Acîș)

Începînd cu anul 1982, în partea de hotar a localității denumită „Rîtul lui Maitini“, zonă situată la 1,5 km spre sud de moara din Acîș, pe malul stîng al riului Crasna, au fost efectuate cercetări arheologice sistematice. Pînă acum au fost trasate un număr de unsprezece secțiuni, surprinzîndu-se urme de locuire din trei epoci distincte, care se înscriu cronologic astfel: A) sec. I î.e.n.—I e.n.; B) sec. II (a doua jumătate) — III e.n.; C) sec. XIII—XIV³.

Ceramica din cadrul așezării dacice, aparține celor două categorii binecunoscute: lucrată cu mîna și la roată. Ceramica modelată cu mîna cuprinde și ea două categorii, în funcție de pasta din care este confecționată; în prima categorie am încadrat vasele din pastă grosieră care conține în afară de nisip și pietricele, mai rar și cioburi pisate. Vasele lucrate cu mîna, aparținînd celei de a doua categorii, sînt confecționate

¹ Pentru descoperirile dacice din sec. III î.e.n.—I e.n., în județul Satu Mare, vezi Gh. Lazin, în *SatuMareStCom*, V—VI, 1981—1983, p. 69—82, pl. XXI—XXV, cu bibliografia mai veche sau mai nouă.

² Pentru materialele descoperite la Ady Endre și Ghenci, deținem informații de la I. Némethi (Carei); pentru Dumbrava de la N. Iercoșan (Carei); pentru Apa (N. Pop — Apa). Tuturor le aducem mulțumiri pentru amabilitate. Cercetările la Acîș au fost efectuate de Gh. Lazin.

³ Menționăm că pe aceeași parte a riului Crasna, mal stîng, la 1 km spre nord de podul de peste rîu, care permite accesul spre localitatea Dobra, au mai fost descoperite materiale arheologice care indică aici o așezare databilă în sec. III—II î.e.n.; vezi Gh. Lazin, în *SatuMareStCom*, V—VI, 1981—1982, p. 69—70. În materialul de față ne oprim sumar asupra materialelor descoperite, urmînd ca după finalizarea cercetărilor, acestea să fie publicate detaliat.

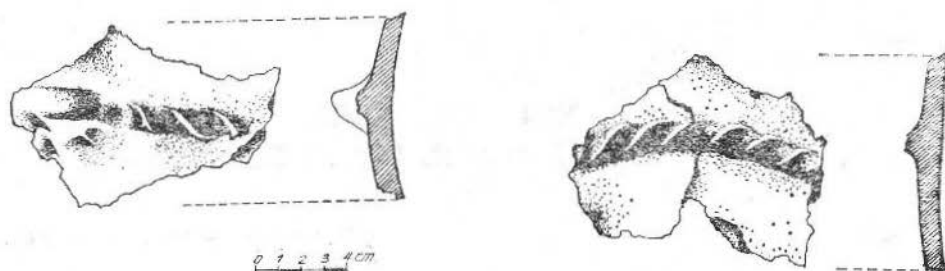

Fig. 1. Acis — ceramică modelată cu mîna.

dintr-o pastă mai fină, ca degresat este folosit nisipul. Coloritul ceramicii modelate cu mîna este într-o gamă de nuanțe variată: cărămizie, gălbuie, brun-negricios, brun-roșcată, cenușie. Arderea este în general bună, însă nu și uniformă, de unde și culoarea deosebită a diferitelor părți a aceluiași vas.

Ca forme de vase specifice ceramicii lucrate cu mîna sînt prezente: vasele borcan, ceștile, fructierele, oalele de diferite mărimi, printre ele se remarcă un vas miniatură și o cană cu o singură toartă. Ornamentația ceramicii modelate cu mîna este destul de variată: proeminențe de dife-

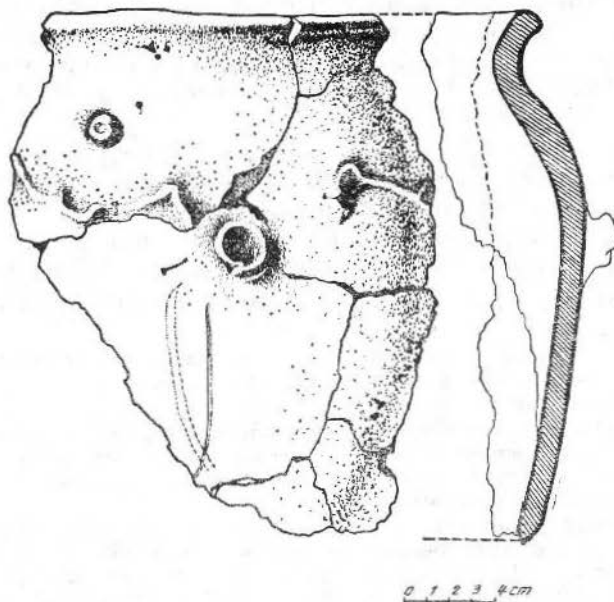

Fig. 2. Acis — vas de tip borcan.

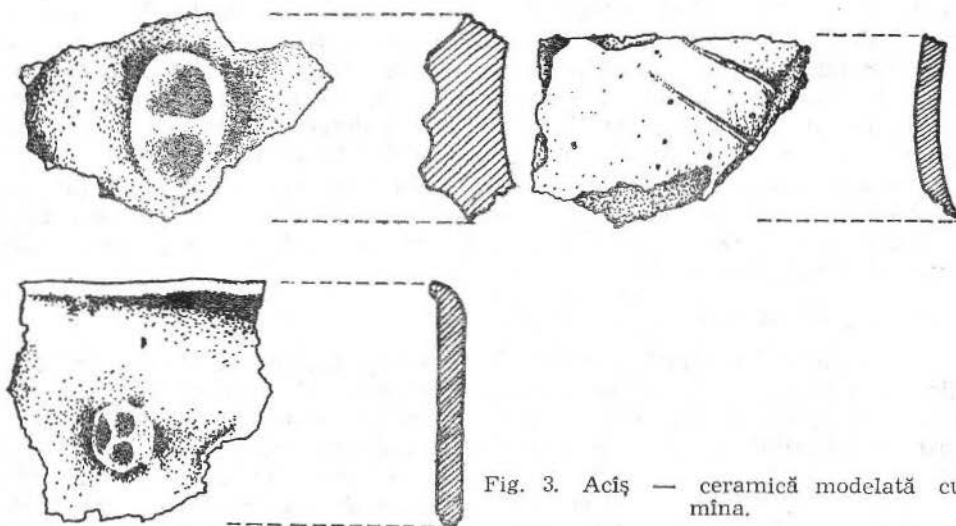

Fig. 3. Aciş — ceramică modelată cu mîna.

rite forme, briuri, alveole; pe același vas se găsesc și tipuri de ornamente combinate, mai ales butoni și briuri. Butoni sînt modelați din pasta vaselor și nu lipiți, au o formă rotundă, ei sînt simpli sau cu alveole, pe două fragmente de vase apar proeminențe — butoni de formă ovală cu două alveole, iar pe un alt fragment, apare o proeminență — buton, evasionică, puțin detașată de vas și îndreptată spre partea superioară. Motivele realizate din linii incizate, simple apar pe un singur fragment de vas, dispuse oblic.

Ceramica modelată la roată este cantitativ redusă față de cea lucrată cu mîna, pasta acestei specii este fină, cu puține impurități în pastă, arderea ei este uniformă. Culoarea vaselor este cenușie, cărămizie, galben-roșcată. Formele de vase (nici un exemplar, întreg sau integribil), aparțin următoarelor tipuri: vase cu buza evazată și pereți arcuiți, chiu-puri, fructiere. Menționăm că printre fragmentele de vase modelate cu roata se află și cîteva grafitate.

În afara materialului ceramic, semnalăm prezența unei rîșnițe rotative întregi, partea superioară, lucrată dintr-o rocă locală (gresie), precum și a trei prîsnele de formă bitronconică, cu orificiu median, a unui cătel de vatră de forma unui trunchi de piramidă, prevăzut cu o gaură transversală.

Materialele descoperite la Aciş, „Rîitul lui Maitini“, își au analogii în ceea ce privește forma, ornamentația, tehnica de execuție în cadrul așezărilor și cetăților dacice din interiorul sau exteriorul arcului Carpaților. Analogii care merg pînă la identitate le oferă așezărilor dacice de

la Arpașu de Sus (Jud. Sibiu)⁴, Comana de jos (jud. Brașov)⁵, Slimunic (jud. Sibiu)⁶ iar pentru o zonă sensibilă mai apropiată, materialele descoperite cu prilejul cercetărilor arheologice efectuate în cetatea dacică de la Marca (jud. Sălaj)⁷. Dintre așezările dacice descoperite pînă acum pe teritoriul actual al județului Satu Mare, descoperirile de la Acîș, își găsesc corespondența în cadrul vestigiilor din localitatea Lazuri⁸.

Încadrarea cronologică a așezării de la Acîș, partea de hotar „Rîtul lui Maitini“, este posibilă în actuala fază a cercetărilor doar pe baza materialelor ceramice, care indică o limită cronologică mai largă, respectiv secolul I î.e.n.—secolul I e.n.

2) Apa (comuna Apa)

În centrul localității, pe platoul dintre pîrîul Seinel și șoseaua Me-dieșu Aurit—Apa—Seini, denumit de localnici „Herbeneaga“, platou situat la sud-vest de imobilul Școlii generale de 10 ani, au fost descoperite prin cercetări de teren mai multe fragmente de vase care se pot data în sec. I î.e.n.—I e.n. Fragmentele de vase lucrate cu mîna sînt de culoare gălbuie, brun-roșcată și brun negricioasă. Ca ornamente, pe două fragmente întîlnim briul alveolar; menționăm și un buton rotund prevăzut cu o singură alveolă, și care a fost lipit de corpul vasului. Dintre vasele modelate la roată, remarcăm două fragmente, unul cu grafit în pastă de culoare negricioasă, iar celălalt de culoare gălbuie, din pastă fină, precum și un fund de vas, drept, care probabil aparținea unei străchini⁹.

3) Ady Endre (comuna Căuaș)

În colecțiile Muzeului Orășenesc din Carei¹⁰, se păstrează cîteva fragmente de vase, descoperite la 3—3 km spre sud—sud-est, de Ady Endre spre localitatea Eriu Sîncrai. Ceramica aparține epocii bronzului, epocii Latene și sec. II—III e.n. Fragmentele de vase de tip Latene sînt

⁴ M. Macrea și I. Glodariu, *Așezarea dacică de la Arpașu de Sus*, Editura Academiei, București, 1976, p. 38—68.

⁵ I. Glodariu—Fl. Costea—I. Ciupea, *Comana de Jos. Așezările de epocă dacică și prefeudală*, Cluj-Napoca, 1980, p. 48—53.

⁶ Ioan Glodariu, *Așezări dacice și daco-romane la Slimnic. Contribuții la continuitatea dacilor în Dacia romană*, Editura Academiei, București, 1981, p. 33—42.

⁷ S. Dumitrașcu, V. Lucăcel, *Cetatea dacică de la Marca (jud. Sălaj)*, Muzeul de Istorie și Artă Zalău, Cluj-Napoca, 1974. Pentru zona de vest a României, a se vedea și S. Dumitrașcu, *Așezări fortificate și cetăți dacice din partea de vest a Munților Apuseni*, în *Crista*, II, 1972, p. 12—148; Idem, *Stadiul cercetărilor privind civilizația dacică din nord-vestul României*, în *Satu Mare StCom*, V—VI, 1981—1982, p. 60—62. Ion Horațiu Crișan, *Ziridava*, Editura Comitetul de Cultură și Educație Socialistă a Județului Arad, Cluj-Napoca, 1978.

⁸ Gh. Lazin, în *Satu Mare StCom*, V—VI, 1981—1982, p. 74—75.

⁹ Cercetări de teren Gh. Lazin și prof. N. Pop (Școala generală de 10 ani, Apa). Materialele se află expuse în cadrul colțului muzeistic al școlii.

¹⁰ Muzeul Orășenesc Carei, inv. 2151—2152 (toate fragmentele mai multe la număr), de tip Latene sînt înregistrate la aceste două poziții. Informații I. Nemeti — Carei.

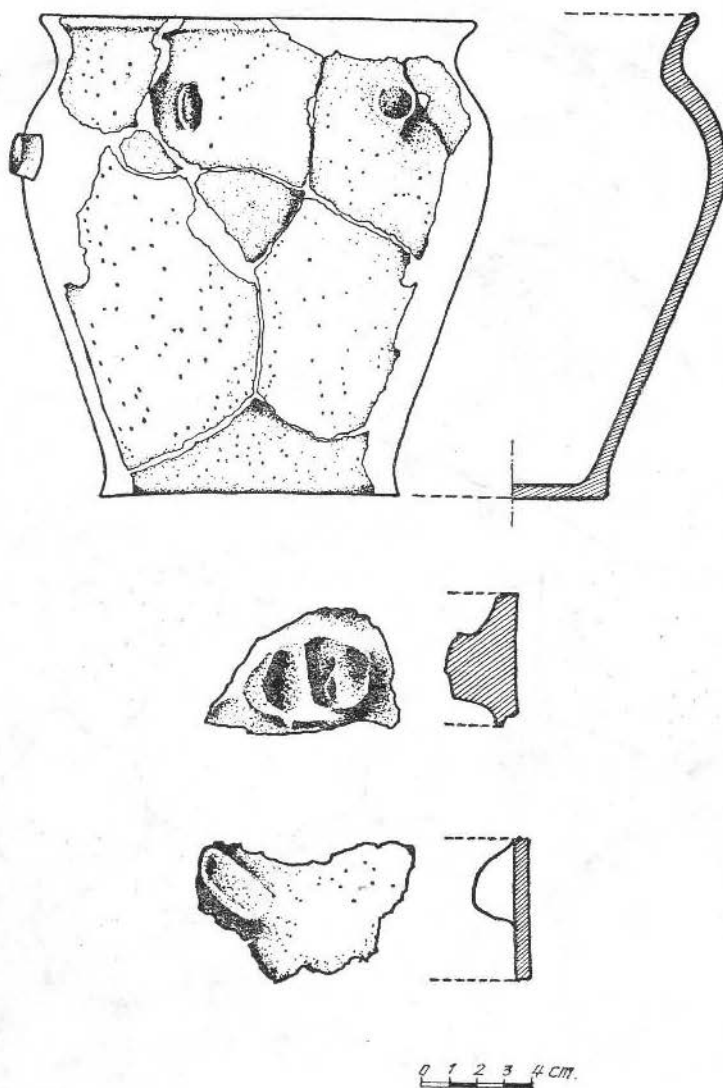

Fig. 4. Aciş — ceramică modelată cu mina.

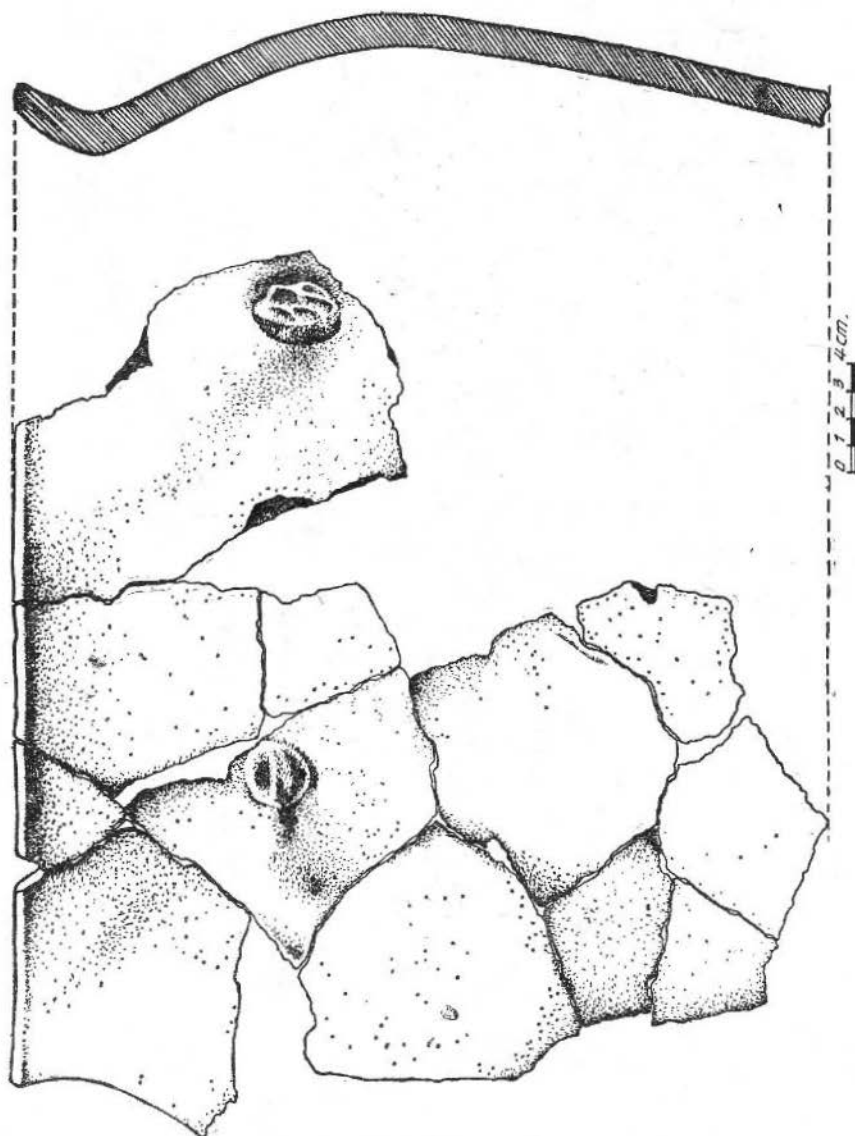

Fig. 5. Acîș — fragment de vas borcan.

lucrate cu mîna și la roată, ele aparțin ca forme vaselor — borcan (culoare cenușie-negricioasă cu nisip în pastă), cele mai numeroase. Menționăm un fragment de cană de culoare gălbuie, cu nisip și pietricele în pastă, cu buza ușor avazată, lucrată tot cu mîna, precum și un fragment dintr-o strachină lucrată la roată de culoare gălbuie-cărămizie. Cu toate că materialul descoperit la Ady Endre este cantitativ redus, fragmentele descoperite sînt însă tipice epocii Latène, iar ca datare propunem deocamdată limitele secolelor I î.e.n.—I e.n. Descoperirea s-a făcut cu prilejul unor lucrări de îmbunătățiri funciare.

4) Dumbrava (com. Livada)

Cercetările de teren efectuate de N. Iercoșan¹¹, în luna august 1983, la nord vest de localitate, în partea dreaptă a căii ferate Satu Mare—Negrești, într-o zonă situată la 300 m spre nord de Stația C.F.R., au dus la descoperirea a două așezări ce aparțin epocii neolitice și Latène-ului. Ceramica aparținînd epocii Latène este modelată cu mîna și cu roata. Ceramica lucrată cu mîna este reprezentată printr-un singur fragment de vas, lucrat dintr-o pastă grosieră, de culoare negricioasă, cu nisip în pastă ce aparține părții superioare a unui vas de tip borcan. În afara fragmentelor de vase cu grafit găsite la Dumbrava și care aparțin unor situlae, se remarcă partea superioară a unui vas lucrat cu roata din pastă brună cu nisip fin, miez roșcat în interior, iar în exterior cu slip cenușiu-negricios. Datarea: sec. II î.e.n.—I e.n.

5) Ghenci (com. Căuaș)

La nord-est de Ghenci, spre localitatea Sînmiclăuș, între locul numit „Lutărie” și „Ritul tărîțelor”, prin cercetările de teren efectuate de I. Némethi au fost surprinse urmele a două așezări care se pot încadra în sec. I î.e.n.—I e.n. și sec. III—IV e.n. Zona de unde au fost adunate fragmente de vase se află la circa 300 m de la „Lutărie” spre „Ritul tărîțelor”. Materialele care se încadrează în perioada secolelor I î.e.n.—I e.n. sînt lucrate cu mîna și la roată¹². Ca forme de vase din cadrul ceramicii modelate cu mîna întîlnim vasele de tip borcan, de culoare brun-roșcată lucrate dintr-o pastă grosieră, precum și un fragment din partea superioară a unui vas de dimensiuni mijlocii cu buza rotunjită și ușor evazată, lucrat din pastă bună de culoare gălbuie, interiorul vasului este cenușiu-închis.

Ceramica modelată la roată, în afara a două fragmente cu grafit în pastă este reprezentată de cîteva fragmente ce reprezintă forma transpusă la roată a vaselor de tip borcan, de culoare cenușie-negricioasă cu

¹¹ Material în colecția Muzeului Orășenesc Carei, inv. 6913—6915. Informații N. Iercoșan iar în 1987, aceiași a efectuat în imediata apropiere a așezării dacice, săpături în stațiunea neolitică.

¹² Materiale în colecția Muzeului Orășenesc Carei, inv. 3936—3945.

miez cărămiziu, precum și străchinile (forme imitate?), din pastă brună cu nisip fin, de culoare gri, cenușie-deschisă și gălbuie.

*
* *

Pe baza descoperirilor menționate mai sus, în mod evident nu se pot face considerații mai ample, acestea, cu excepția vestigiilor de la Acîș „Rîtul lui Maitini“, se datoresc exclusiv cercetărilor de teren. Geografic ele se circumscriu zonelor de pe actualul teritoriu al județului Satu Mare unde au fost descoperite pînă în prezent așezări dacice¹³. Așezările sînt deschise, ele se plasează în apropierea cursurilor de apă actuale, sau în zona celor vechi. O discuție asupra aspectelor cronologice ni se pare în stadiul actual inoportună, un fapt este însă cert, și anume, aceste descoperiri se adaugă cantitativ celor cunoscute pînă acum, cu atît mai mult cu cît, vestigiile dacice din epoca de maximă dezvoltare a civilizației acesteia, în această parte a țării nu sînt prea numeroase, mai degrabă din cauza insuficienței cercetărilor și nu din lipsa existenței urmelor de habitat.

¹³ Gh. Lazin, *Descoperiri dacice din sec. III î.e.n.—I e.n. în județul Satu Mare — Catalog, în SatuMareStCom, V—VI, 1981—1982, p. 81.*

NOUVELLES DÉCOUVERTES DACES DANS LE DÉPARTEMENT DE SATU MARE

(Résumé)

Dans l'article on a inséré les récentes découvertes Daces sur le territoire du département de Satu Mare, provenant des localités Acîș, Apa, Ady Endre, Dumbrava et Ghenci. On ajoute, celles-ci au découvertes antérieures publiées déjà (Gh. Lazin — dans *SatuMareStCom*, V—VI, 1981—1982, p. 69—82, pl. XXI—XXV). La datation de ces vestiges, est la suivante: Acîș: siècles I (a.n.è—I n.è); Apa: (siècles I a.n.è—I n.è); Ady Endre (siècles I a.n.è—I n.è); Dumbrava (siècles II a.n.è—I n.è) et Ghenci (siècles I a.n.è—I n.è). Avec l'exception de l'habitat situé dans le périmètre de la localité Acîș, ou depuis 1982, on a fait des fouilles archéologiques systématiques, les autres découvertes ont à la base les recherches faites dans ces lieux.